

PREGÓ
DE LA
FESTA

MANRESA,
MISTERIOSA
LLUM

JOSEP M. BALLARÍN i MONSET
CAPELLÀ DE QUERALT
8 de febrer de 1991

LLUM 91

Bona gent.
 Prohoms.
 Déu vos guard.

De Manresa en sé una des que no alçava un pam de terra.

Al temps que la mare em cantava "el Noi de la mare", l'àvia, que era de Sallent, em taral-lejava el dring i retruny de les campanes de la Seu manresana. Feia així:

"Tomàquets i pebrots,
 tomàquets i pebrots,
 i alguuuns melooons".

Durant la nostra guerra, algú va innovar-nos que volien aterrar la Seu per fer-hi un mirador. L'àvia es va cuidar a morir. D'aquesta i de pitjors va morir de feridura.

No havia estat mai a Manresa fins que, cadell grandassot de capellà, vaig passar-hi i repassar-hi camí de Solsona la levítica. Durant anys només en coneixia les fredors esbalandrades de l'estació i el trontolleig del Galtanegra pels carrers i amunt.

Havia conegut un manresà, em sembla que un de sol, a l'hospital militar de Zamora. Ell es moria de pulmonia i jo de tísic. Tots dos encara som vius i capellans.

Arribat a Queralt, fa més d'una trentena, quins jo sé, de Manresa, em feren de la família, per ells vaig entrar a la ciutat. Per ells i pels entrepresents que m'hi han sortit.

Us estranyarà, potser, que les enfili tan personals. Vull fer entendre que conec i m'estimo aquesta ciutat més per la gent que pels carrers, més per les amistats que per les botigues. Més per la Seu i la Cova que per les ballarugues, tot i que us en conegui una discoteca gràcies a la bonhomia de "Regió 7", que van comptar-me entre els seus 7.

I bé, no cal pas que m'allargui per ací.

Una ciutat surt de la terra i del terròs.

Quan veus Manresa escampant-se enllà de llandes, bastint quadres de fàbrica en els vells conreus, canviant el ritme dels antics feixars, t'oblides de que qualsevol ciutat, aquesta mateixa que ara esbarria i canvia el seu entorn, ha nascut dels espais que altre temps foren ermot, selva, vora de riu i terra de ningú.

Si la plana grisa ha fet Vic, el Bages, a planells i cruïlla de rius, ha fet Manresa a secades de vinya vella.

Al moll de l'os de Catalunya, el Bages és molt ell, com diríem.

El Vallès fa clasta casolana de cada parra; la Segarra és aspror poètica; el Berguedà clou els replans cap a les solemnitats del Pedraforca. El Bages té un altre aire; respira justament l'aire d'un teatre grec, fent graonades avall, cap a aquest espectacle únic que és Montserrat, la fita del país, la muntanya més folia que al món sia.

Des del pla de Barcelona a biaix, des del Vallès a mig biaix, des del Penedès o l'Anoia a contraveta, Montserrat és una tossa. Només els del Bages se'l poden albirar d'aprop, estès d'agulles; només des d'ací saps que pot ser cert allò del poeta:

"Amb serra d'or els angelets serraren".

Montserrat és un miracle, ves a saber si d'àngels. El Bages i Manresa tenen els ulls esbatanats davant del miracle.

Però la gent d'ací no s'atura a guaitar, treballa.

Amb els segles i el pas dels homes, la pell de la terra canvia. Els boscos artigats esdevingueren conreus, algun conreu va fer-se vinya, fins que les arbreses a marge de rius veieren rescloses, canals i fàbriques.

I ací tenim el Bages, soca de pagesos i brancam de telars.

Però res no ha pogut angolir l'extàtic silenci de Montserrat; Manresa i el Bages encara viuen guaitant el miracle.

L'home del Bages i el seu rebrot ciutadà a Manresa, duen a dintre els espais del seu entorn proper.

Maldant per treure pa de les pedres, aigua d'un no res de riu i força de farga d'un no res d'aigua, el manresà és una rara barreja d'entotsolament montserratí i remor treballadora dels dos rius amb poca gorga i molt de rabeig.

Ací, a casa, som més terra que no pas raça.

La terra barreja bagues d'enyorament poètic i soles de feina, mesures de mar menuda i torps de neu, genciana dels Alps i bargallons mediterranis. Fa barreja, tots som barreja de mar i muntanya a mida justa.

Pero no som gens una raça; els catalans, i potser més els de la Catalunya Vella, duem moltes nissagues a la sang; la nostra història és aiguabarreig.

I que Déu n'hi do. Vol dir que som país d'acullida a qui vingui.

Tocant Manresa, en faré història a gambades.

El rebesavi lacetà, íber de pallaresos perduts, veié arribar els romans a fer carreteres i bastir ciutats. Ací, com arreu, els romans no hi passaren pas balders; fins avui, qualsevol lletrament de les cúries, qualsevol pagès de papers vells i fins qualsevol menestral de papers nous, té restes d'aquell seny del Laci que va endreçar Europa.

Tampoc no fou baldera l'arribada d'aquell home que, amb una mica de pa de les fleques de Manresa i una mica de vi de les vinyes del Bages, va fer la primera missa cristiana, ben segur que d'amagatotis. Després de segles i segles de misteri cristià, encara avui, qualsevol home de Manresa arrossega, a la dreta o a la revessa, el regust de pa i vi d'un primer dia de bateig.

La pau romana a legions guerreres, i la pau cristiana de beneurances a mig fer, foren pesta, fam i guerra amb els bàrbars. Més en foren amb els alarbs. Entre aquestes, d'altres que no sabrem mai i les picabaralles dels nostres, el Bages va ser ermot, la primera Manresa va ser runa.

Fins que el comte Guifre va repoblar la terra de ningú amb gent nouvinguda, castells de nova planta i una ciutat refeta.

El benaurat Oliba va fer potser més, va dur monjos a Montserrat. El temple dels déus misteriosos va esdevenir església amb llàntia. I marededéu quan fou hora.

Continuaren als anys, continuaren els dies.

Entre pau i treva, entre guerra i treball, el nostre país va regolfar al temps del menestral, l'home de l'ofici ben fet que ens ha arribat, fins avui, en l'artesà i el marxant de mercaderia menuda.

Al temps de reis de crònica i gesta, Manresa era una vila de mestres d'ofici, prohoms i mercats.

Passades les gestes, aquesta ciutat va trobar-se a l'esplet amb aquell rei Cerimoniós de prou punyalet per esquinçar privilegis feudals i donar-ne de novells als burgesos.

Cert. Burgesos en el vell sentit d'home de vila, consell del comú i gremis. Avui dia, Manresa encara és una ciutat burgesa, però per la mala jeia. Us ho han dit i fins us ho creieu: sou una mena de gent molt donada al sou menut, aferrada a la bossa, comptant les faves ben comptades, tan a tocar a terra que poc teniu d'engarristades poètiques.

Deu ser cert.

Però no pas del tot. Quan us ho diguin, quan us sentiü barataires i marxants marfoins, quan us titllin d'esquifits, pugeu a la Seu. Beneïda siguis, Manresa. Ciutat de burgesos amb prou follia per dreçar un dels temples més bells d'Europa.

La teniu tan sabuda, la dueu tan al moll de l'ànima, que ni us en adoneu. La catedral de Puigcardener és un espai gòtic de clarianes jugant amb ombres misterioses obertes amunt; és una avemaria al nom més esperançat de marededéu. El de l'Alba, la llum que despunta.

Tancats a les cofurnes del negoci, esventats a la boja de què sigui, si sou nats ací teniu a dintre la llum de l'Alba, l'Esperit a retaules i la llum, que us va dur aigua, feta misteriosa des de Montserrat.

Llum com un pont.

No me'l puc pas deixar. El pont és una construcció funcional, que diríem avui; serveix per passar d'una riba de riu a l'altra, i llestos. Per a aquesta feta n'hi hauria prou amb una passera, no caldia pas la gràcia d'uns arcs que s'enlairen. Però, per als medievals, el pont era més que un servei, era senyal de lligam entre els homes a banda i banda de riu. I més. Era signe de lligam entre els homes a banda del temps i Déu a banda de l'eternitat. Per dir-ho com s'ho veien, qualsevol pont és un símbol de Crist, pont entre cels i terra. Manresans, si els vostres avis només haguessin sigut garrepes arrapats al dineret, haurien fet un pont de pas i prou; enduts pel símbol, van bastir el pont més airós que tenim a Catalunya.

Hi ha un paisatge manresà que sobta cada cop que el veus. Venint d'aigües avall del Cardener, en un àmbit avar i pelat, de cop veus el pont amb la Seu fent-li cimera. Entre el brogit del tràfec, allò és silenci de segles.

Amb la Cova a la dreta.

És la Cova de l'home del sac.

Quan Manresa i tot el país havien deixat "Lo somni" del Bernat per caure en el malson de segles, hom veié arribar un estrafolari.

Venia de Montserrat, vestit amb els quatre pallin-gots d'un pelegrí, els ulls mirant-li endins, fet galerna de la mar gran sense mesura. Va passar temps ací, captant el rosegó dels homes; captant de Déu no sabia ben bé què, fins que va saber-ho.

Aquell basc a ventades i èxtasi va fer de Manresa el nom més universal entre tots els del nostre país. Hi ha un Manresa arreu del món, un senyal de la ciutat marcant els cinc continents en cada jesuïta.

Una altra paradoxa. La ciutat dels burgesos a compte i repàs va saber aixoplugar aquell pelegrí que, sense mots, els predicava "benaaurats els pobres". Ací, sant Ignasi va tornar a néixer, la ciutat li féu de llevadora. Ell en va restar agraït per sempre més, per sempre més va dur a l'ànima aquest paisatge dur i ascètic fet entorn místic.

Ben segur que no coneixeu els "Ejercicios" de l'home del sac. Duren un mes i treballen a cisalla qui pugui aguantar-ne de tan crespes. Tot sembla fet a cantells vius, sense mena de dolçors. Però cada vesprada, el sol ponent, el Loiola tomba cap a un "ejercicio" que en diu "aplicación de los sentidos". En aquella hora nostàlgica, amb l'esperit apaivagat fent gorga, vol que hom senti amb els cinc sentits "la suavidad del Señor". Uf. És de mal explicar quan se'ns enduu l'atabalament. De mal explicar i més de mal entendre.

Però aneu a la Cova un dia de captard quiet, amb el sol ponent-se manyac rera Montserrat, deixant ditades de llum eixint entre les agulles de la serra. Tot és calma. Aquella hora, que sant Ignasi va viure i que vol fer reviure, té la quietud del primer dia de la creació, quan la llum va destriar-se de la tenebra.

"La aplicación de los sentidos" ignasiana és un càntic a la natura secanera del Bages entotsolada pel misteri de Montserrat, talment sant Francesc sentia cantar el sol entre els ufanors de la seva Umbria.

Ep. M'he d'aturar.

He parlat de la primera missa d'amagatots a Manresa, del món cristià d'antany, de la Seu, del pont signe del Crist, de sant Ignasi al capvespre de la Cova i no sé què més amb tuf missaire.

Però, entenguem-nos, encara que sigui capellà no faig propaganda de la botiga; crec que la fe ho és tot menys una mercaderia a baratar.

N'he dit d'aquestes perque mai no entendrem els nostres avis sense veure'ls cristians, malgrat se'ls emportessin les mateixes malventures que ens arrossequen a nosaltres. Plagui o no plagui, portem un rerafons d'història cristiana al subconscient.

Havia de fer aquesta remarca.

Ara vaig a agafar-me-les arran de terra.

Perque els temps canviaven.

I tant que canviaven.

- Al segle XV, Europa feia el boig mentre s'ensulcia-va Bizanci; al XVI, s'esparracaven catòlics conciliars, luterans de foguerada i puritans de biga dreta; al XVII, manaven les perruques franceses entre jesuïes d'escètica i jensenistes de flama; al XVIII, tot bitxo les ballava al so dels dèspotes il·lustrats que volien arreglar el món a escaire; fins que sortiren els himnes romàntics a la nit, amb les clarors adolorides dels darrers concerts de piano de Mozart.

I, mentrestant, a casa res de res.

Visquérem anys i panys de malson. Perduda l'esma de les gestes, el catalans ens agarbonàrem al nostre esport nacional: amallonar el veí.

Manresa no va pas restar enrera, amb males traces de barri contra barri, carrer contra carrer, veí contra veí. La llista de bàndols, d'ençà del segle XV, no s'acaba mai. Nyerros i cadells, austracistes i botiflers, afrancesats i "nacionales", constitucionalistes i "fernandinos" carlins i liberals, burgesos i proletaris.

Déu ens ajudi.

Canviades de nom, aquelles encara duren.

Ho havia de dir, però més val no furgar-nos massa les nafres.

Sense que ningú n'hagi pogut treure l'entrellat, aquest racó de món a picabaralla casolana i ferro roent, aquest país d'avaresa, que semblava a les tres pedretes, va reviscolar-se nadó per fer la Renaixença.

Tot i que no sapiguem explicar-nos-ho, de cert que la primera revifalla no va llucar pas al cap i casal barceloní, fou brotada dels hiverns boirosos a la Cata-lunya Vella.

Des de Vic, la resurrecció del país sembla venir d'una caboriada de pagesos arrencats, de capellans i apotecaris lletraferits, de poetes d'escó amb versos ocults. I és cert, la Renaixença fou Mossèn Cinto i la niuada de calàndries.

És cert, però no és tot.

La Renaixença també fou Manresa; només amb algun poeta no massa de tro, però amb molt de quefer a les fargues noves. Des del Cardener i el Llobregat, la Renaixença d'ací fa contrapunt a la font del Desmai.

M'ho agafo de lluny, des del pagès del segle XVIII.

I d'aprop, des de la calaixera de la besàvia.

Ve de can Pasqual del Bruc, va passar per Soldevila de Sallent, va posar a Terrassa, es va empolsinar a Barcelona, ha acabat a Queralt. És un moble solemne, amb olor d'espígol a la roba blanca i un aire de gran senyora empolainada. Duu història al ventre, recorda que els inicis llunyans del desvetllament d'aquest poble són a la pagesia de nova planta, just després del malaurat decret de Nova Planta, quan, a punt de fer el darrer badall, vam dir-nos que no volíem morir.

No volíem morir. Amb una empenta insospitada, la pairalia va carregar-se d'amo a hereu, de masover a mercat, tal com l'encaballament del camp ha arribat fins no fa gaire. Al temps que, altre cop en el contrapunt de l'avarícia i la follia, tot Catalunya va donar-se als divinals tremolins del barroc.

D'aquesta, no hi ha església sense angelet bufador ni masia sense calaixera dels besavis.

La guerra del francès va dur ensulciada.

Prou que ho sap Manresa, i més que ho sap Mont-serrat.

Passada la tamborinada, no va venir pas la pau. Continuaven els estralls. El poble estemordit s'aplegava a places i temples per sentir-se fuetejat pels predicadors penitencials. Si Vic fou el centre d'on va sortir la vergassada levítica, el Bages va donar l'home de més crit. El pare Claret.

No m'embardissaré pas a sermonejades missaires, aquells sermons a tro i trona són molt lluny dels nostres rabeigs. Però ens tornaren la llengua del poble.

Veureu. El barroc no sols feia tremolins als altarsos, també feia tremolins i francesilles en els predicadors de "campanillas", retrunyents, que escaldufaven una parla amestissada, mal barrejant mots forans. El poble no n'entenia res, però s'hi embadalia.

Després de la francesada i ençà, el pare Claret i els de la mena fuetejaven sense plànyer-hi res, amb tanta violada com podia donar la llengua espontània del poble.

A crits, esgargamells i imprecacions, la Seu de Manresa va tornar a sentir la llengua viva que li havia escairat els carreus.

M'hi torno, i no dono per la banda a la clerical.

Aquells apocalíptics sermoners tornaren la llengua al poble.

Sense llengua viva no hauríem tingut Renaixença.

Amb tot, la Renaixença encara no havia començat.

Però, ja d'abans dels predicadors, el país feia un nou verol. En diuen la revolució industrial, que va capgirar Europa i va dur-ne de noves a casa. Enlloc com a Manresa per saber-ho.

No podia ser altrament, la revolució industrial va començar a terrers eixorcs i més aviat pobres. A Anglaterra no va sortir pas de les agraïdes dels "downs" de Kent, va fer les primeres a les eixutes dels Midlands. Semblantment a tota Europa.

Semblantment a casa.

Quan hom ja no pot treure pa de les pedres ni vi dels saulons, s'espavila per fer treballar les rescloses dels rius. I vet ací el nostre Llobregat, el riu més treballador d'Europa. I vet ací Manresa, un dels caps de la nostra industrialització.

Però la nostra revolució industrial té un tirat molt seu. És a calc de l'estructura pagesa. L'empenta del camp, al XVIII, va curullar en la nova aventura de la fàbrica sense canviar de centenar de pagès. Les fàbriques de nova planta foren empreses familiars, de pares a fills, com ho eren a la masia. Això els donava solidesa però els feia perdre empenta.

S'oblidaven que una fàbrica l'engega l'avi, la continua el fill i se la pataqueja el nét. I s'oblidaven que la indústria té d'altres termenals que la pairalia de segles.

Perdoneu i no em feu gaire cas.

No sé un borral d'economia.

Però, sigui com sigui, Manresa va viure la Renaixença més a cop de fàbriques que a cants i versos. No us avergonyeixi. Encara que l'home no visqui tan sols de pa, s'ha de guanyar el pa amb prou goig per fer la feina ben feta; i el treball de cada dia també té els seus somnis i no pas solament el de fer diners.

Bé, em salto anyades i ja som a avui.

Avui, Manresa és una ciutat viva, emprenedora, feïnera i brunzant. Per veure-ho, n'hi ha prou de fer un tomb per la ciutat, on costa de trobar pedres de l'antigor entre la tossa que fa carrers nous. Tot és tan nou que la Seu hi cau lluny, la Cova resta amagada i el pont sembla una camallada feta només per estorbar la carretera.

Vist així, de llunyania, costa d'entendre el manresà.

Vosaltres mateixos us teniu dit que sou gent "de lletra... de canvi". No és cert, ho sabeu prou, no cal pas que faci esment de la vostra vida cultural.

Però Manresa no té enyorances que la marfonguin com algunes ciutats entotsolades d'allà lluny i com de tant en tant surten a la pell d'algunes ciutats de casa.

Manresa és una empenta endavant, que potser algun cop s'oblida de guaitar enrera per a trobar-hi les pedres velles de la Seu. Com que per mirar avant ja us ho sabeu fer sols, m'ha semblat bo de fer-vos guaitar una mica enrera, per reviure els antics fossars, el vell olor de les calaixeres de l'àvia.

Per retrobar-nos en la més bella de les vostres festes.

La misteriosa llum.

La misteriosa llum.

Déu meu, bona gent de Manresa.

Mentre us diuen gent de lletra de canvi i pela comptada, sou prou folls per fer la festa de la més poètica de les criatures. La llum.

Potser és tan sols una llegenda encaboriada ves a saber per quin joglar enlluerant, però vosaltres l'heu feta real. I tan vostra que barreja seny i rauxa. El seny us feia cercar aigua enllà del vostre terme, maldàreu per l'aigua fins a tenir-vos-les amb sa il-lustríssima de Vic, us deixaren sense misses. Fins que va arribar, misteriosament, la rauxa feta llum des de Montserrat. I fou una rauxa amb seny, perquè va donar aigua als càntirs i als obradors.

Tan de bo, Manresa, no perdís la festa de la llum; tan de bo, ciutat, endevinis un refrec de misteri en la llum que reberes un dia.

Tan de bo aquesta llum toqui, fins a les ombrívoles de l'ànima, tots els fills d'aquesta ciutat, sigui avinença a cada casa, a cada carrer i enllà.

Potser us penseu que acabo.

Doncs encara no.

Us he dit que al nostre país no hi ha raça, que tots tenim sang de nouvingut, que algun dels nostres avis va arribar foraster i que hi fou acullit.

Suara ens han arribat molts nouvinguts. Han arribat com el nostre avi, deixant el seu poble sense pa a la post, marxant-ne potser només amb una mà al davant i una altra al darrera.

De la nostra banda, hem de fer-los de casa.

Només ho seran si hi troben justícia.

De la banda d'ells, han de fer arrels.

Només en faran si ens prenen com som i com parlem els qui trobem ací.

Uns i altres, plegats, hem d'agermanar-nos afillats per una sola i misteriosa llum, que és el cor d'aquesta festa.

Tan de bo fos així mateix.

I ara sí que enllesteixo.

Sense fer-me-les de profeta, ho cloc com el Profeta.

Alça't, Manresa, posa't dempeus, que ve cap a tu la llum de l'Alba.

REIAL CONFRARIA DE LA SANTÍSSIMA TRINITAT

Superior nat,
Rev. Jaume Brià i Rodellas
Rector de la Parròquia de Ntra. Sra. del Carme.

Junta permanent:
Director: Rev. Josep Leyes i Noguera.
Secretària: M. Antònia Besòra Vda. de Balaguer.
Comptador: Ferran Ferrer i Roca.

ADMINISTRADORS

GRUP CULTURAL DE L'AGRUPACIÓ CULTURAL
DEL BAGES

PATROCINA
EXCEL.LENTÍSSIM

Ajuntament de Manresa

**CAIXA DE
MANRESA**
